

Inhoudstafel

1. Inleiding
2. Visie
3. Doelstelling
4. Strategie
5. Praktische uitwerking;
inrichtingsvoorstellen

1. Inleiding

Vaststellingen ...

- Natuurbescherming ↔ recreatie, draagkracht ↔ draagvlak.
Veel natuurbeherende organisaties worden voor een dilemma geplaatst om ofwel aan natuurbescherming te doen en de gebieden goed te beheren, ofwel aan de wensen van de mensen te voldoen door gebieden open te stellen of speciale attracties aan te bieden. Enerzijds zullen op deze wijze de natuurgebieden steeds drukker worden en hun rust en stilte verliezen. Anderzijds zoeken veel mensen simpele vormen van 'buitenrecreatie' waarvoor geen hoogwaardige natuur nodig is. Er zou dus veel meer gedaan moeten worden om meer 'groen en blauw' in en rond de steden te creëren.
Maar natuurgebieden hebben een belangrijke sociale functie en om het maatschappelijk draagvlak van het natuurbehoud te vergroten is het nu eenmaal nodig dat mensen in contact komen met de natuur en de natuurreservaten kunnen bezoeken. Het enige wat de terreinbeherende organisaties kunnen doen, is de mensen van de bestaande natuur laten genieten en de recreatiedruk in goede banen proberen te leiden.
- Er bestaan verschillende vormen van wandelrecreatie, met elk hun eigen eisen i.v.m. inrichting. Denk maar aan de zondagswandelaars, die met het gezin een wandeltochtje maken en afsluiten met een biertje of een ijsje, aan de sportieve wandelaars of aan de natuurliefhebbers.
- Bepaalde natuurgebieden zijn meer geschikt voor openstelling dan andere. Factoren als biologische kwetsbaarheid, draagkracht, bereikbaarheid, enz. spelen hier een rol.
- Sommige gebieden trekken meer aan (nabijheid van woonkernen, bereikbaarheid, bekendheid, aanwezige inrichtingen, mooie landschappen, ...).
- Er worden momenteel wandelroutes uitgestippeld door verschillende groepen op verschillende niveaus (VVV's en terreinbeheerders op lokaal niveau, regionale landschappen, provincie, wandelclubs en oriëntatieloopclubs op (inter)regionaal niveau, Grand Routes op internationaal

Stichting Limburgs
Landschap vzw

Dekenstraat 39
3550 Heusden-Zolder
011/53 02 50
limburgs-landschap@pi.be
www.limburgs-landschap.be

Inhoudstafel

1. Inleiding
2. Visie
3. Doelstelling
4. Strategie
5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen

niveau, ...), met elk hun eigen bewegwijzering en/of kaartmateriaal. Gebruik van verschillende typen van bewegwijzering is verwarrend.

- Stichting Limburgs Landschap vzw (SLL) heeft geen eigen herkenbare identiteit ontwikkeld i.v.m. openstelling. We hinken steeds achterop wanneer anderen voorstellen om een openstellingsplan uit te werken. Hierdoor blijft SLL als terreinbeheerder en –eigenaar in de schaduw staan.
- Er bestaat een misvatting i.v.m. openstelling van natuurgebieden die het draagvlak van natuurbeheerders negatief beïnvloed. Vele mensen hebben het idee dat de beheerde natuurgebieden afgesloten worden voor het publiek. Het doorbreken van dit beeld is zeer voornamelijk voor draagvlakvorming. Momenteel zijn de meeste natuurgebieden in beheer van Stichting Limburgs Landschap opengesteld voor publiek (99,15% om exact te zijn). De meeste hebben echter nog geen bewegwijzering en andere openstellingsinrichtingen. Niet alle gebieden zijn trouwens geschikt om ingericht te worden, omdat de eigendommen nog te verspreid liggen of omwille van de biologische kwetsbaarheid.
- SLL is pas de laatste jaren actief aandacht beginnen te schenken aan openstelling.

Deze vaststellingen waren de aanleiding om een visie voor openstelling voor Stichting Limburgs Landschap vzw uit te werken. Met de inrichting voor openstelling van de natuurgebieden moet er immers doordacht omgesprongen worden. De eerste maanden van 2004 is er een studie uitgewerkt die een beeld schetst van hoe er kan worden omgesprongen met zachte recreatie in natuurgebieden en hoe inrichtingen daarbij kunnen helpen. Ze geeft een visie i.v.m. openstelling, enkele inrichtingsvoorstellen en enkele praktische voorbeelden van uitwerking. Tenslotte geeft het de gekozen concrete inrichtingsvoorstellen voor onze vereniging weer.

Het voorliggend werkje is een samenvatting van deze bundel. Het werkje is terug ook te vinden op de website www.limburgs-landschap.be.

Piet Bernaerts, mei 2004.
Stichting Limburgs Landschap vzw

Inhoudstafel

1. Inleiding
2. Visie
3. Doelstelling
4. Strategie
5. Praktische uitwerking;
inrichtingsvoorstellen

2. Visie

- Bezoekers dienen geïnformeerd te worden over de natuur- en cultuurhistorische waarden en het beheer van het gebied.
- Openstelling is ondergeschikt aan de natuurbescherming. Naargelang de kwetsbaarheid of de recreatieve waarde van het (deel)gebied zal het minder of meer aandacht krijgen in het beheersplan. De initiatieven voor openstelling moeten steeds rekening houden met de natuurlijke draagkracht van het gebied en de kwetsbaarheid van de habitats en soorten. Uitgaan van de visie 'control the people, not the land'.
- Het is niet de bedoeling om zoveel mogelijk bezoekers na te streven, maar wel de bezoeker een bijzondere ervaring te bieden (Niet kwantiteit, maar kwaliteit).
- Er zal per gebied een openstellingsplan opgemaakt worden. Dit openstellingsplan zou om de x – aantal jaren geëvalueerd moeten worden.
- Enkel natuurgerichte recreatievormen kunnen ingepast worden. Reglementering voor deze inpasbare recreatievormen is nodig.
- Zonering in de gebieden zelf is belangrijk om de biologisch waardevolle delen te vrijwaren van recreatieve druk. De biologische kwetsbaarheid bepaalt de mogelijkheden tot openstelling.
- Er moet een uniformiteit en herkenbaarheid zijn in de gebieden van Stichting Limburgs Landschap. Hiervoor moet een eigen huisstijl ontwikkeld worden. De mensen mogen weten wie het gebied beheert (naambekendheid), dit wil niet automatisch zeggen dat er overal bordjes moeten komen te hangen. Door bijvoorbeeld de toe gangen van de natuurgebieden overal met dezelfde basisprincipes in te richten kan je herkenbaarheid scheppen tussen de gebieden.
- Toezicht in de natuurgebieden door veldwachters is belangrijk. Op de eerste plaats niet gebiedend of verbiedend optreden, maar educatief.
- Gradatie van wandelpaden invoeren.
- Als de gebieden éénmaal ingericht zijn voor openstelling is het onderhoud belangrijk, vooral in de druk bezochte gebieden. Het beste resultaat tegen vandalisme is vlug reageren door het herstellen. Een verder doorgedreven inrichting vraagt meer onderhoud (gebruik van vuilnisbakken, paden ingericht voor kinderwagens en rolstoelen, ...).

Inhoudstafel

1. Inleiding
2. Visie
3. Doelstelling
4. Strategie
5. Praktische uitwerking;
inrichtingsvoorstellen

3. Doelstelling

De doelstelling is de mensen een zo goed mogelijk beeld trachten te geven van wat het natuurgebied te bieden heeft aan natuur en landschap, zonder de natuurlijke waarden te bedreigen. De biologisch meest kwetsbare delen moeten gevrijwaard worden van enige hinder. De biologische kwetsbaarheid bepaalt de mogelijkheden tot openstelling.

4. Strategie

Realisatie van de visie moet gezien worden op langere termijn. Het vereist de nodige middelen en mensen. Deze studie geeft een aanzet tot een verdere uitwerking van de visie op de openstelling van alle natuurgebieden. Enkele van de strategieën worden in de bundel concreter uitgewerkt onder punt 5.

Herkenbaarheid en naambekendheid:

Uniformiteit tussen alle gebieden creëren, onder andere door:

- herkenbaarheid van Stichting Limburgs Landschap vzw d.m.v. het toepassen van standaard inrichtingsconcepten voor toegangen van natuurgebieden.
- uniforme en herkenbare openstellingsinfrastructuur; kijkhut(ten), infoborden, zitbanken, bewegwijzering, ...
- uniformiteit in materiaalgebruik en vormgeving. Er wordt gekozen voor duurzame materialen, liefst natuurlijk van aard (vb. FSC-hout, ...)

De openstelling van de gebieden zal per gebied aangepakt worden, zodat op middellange termijn al de gebieden uniform zijn ingericht.

1. Inleiding
2. Visie
3. Doelstelling
4. Strategie
5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
5.1 Toegangspoorten
5.2 Andere mijmerhoekjes
5.3 Naar een éénduidige bebording
5.4 Paden
5.5 Voorstel bebording

Hoe omgaan met recreatiedruk?

Plaats, aard, omvang en tijdstip van de recreatie kunnen problemen vormen. De recreatieproblemen kunnen vermeden worden door:

- ruimte aan de natuur te geven;
- marketing en dé-marketing;
- zonering van de gebieden;
- sturingsmiddelen (zie verder in tekst) en creatieve alternatieven;
- sensibilisering, informatiecampagnes naar lokale bevolking.

Deze punten worden verder besproken in de bundel (p. 6-13).

5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen

5.1. Toegangspoorten tot natuurgebieden

a. Ideeën

Een zeer belangrijk moment dat bepaalt of de openstelling al dan niet van hoge kwaliteit wordt ervaren, is het ogenblik van aankomst. Toegangen tot de gebieden zijn hierin doorslaggevend (*Community woodland design; guidelines. Forestry Commission, Britain*).

- Een toegangspoort tot het gebied moet een 'verwelkomingspunt' zijn van de vereniging.
- Soberheid en eenheid in materiaalgebruik met respect voor omgevende natuur.
- De toegangspoort moet duidelijk, eenvoudig, uniform, goed aangeduid en herkenbaar.
- Overal zelfde zitbanken, infoborden, kiezel(?), vuilbakken(?), ... gebruiken.
- 'Fietsenstalling' en/of parking is op sommige plaatsen aanbevolen, afhankelijk van bezoekersaantal en bekendheid bij publiek.
- Inrichting vraagt beheer achteraf (en dus geld + personeel).
- Paden zijn soms enkel toegankelijk via een voetgangerssluis om mountainbiking of betreding door ruiters zoveel mogelijk te vermijden. Dit kan een probleem vormen als je rolstoelgebruikers wel wil toelaten.
- Belangrijke waarschuwingen moeten aan de toegang duidelijk gemaakt worden (honden aan de leiband, laarzenroute, brandgevaar, ...).

5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen

5.1 Toegangspoorten

5.2 Andere mijmerhoekjes

5.3 Naar een éénduidige
bebording

5.4 Paden

5.5 Voorstel bebording en
bewegwijzering

5.6 Overige inrichtingen

- Er kan gezocht worden naar '*goed gelegen vertrekpunten*' van wandelingen (of attractiepunten) waar de concepten toegepast kunnen worden. Voorbeelden van strategische plaatsen zijn eventueel:
 - nabij Alden Biezen in de Demervallei,
 - het boerderijtje in Hengelhoef,
 - het Domherenhuis nabij de Schansbeemden en de parking nabij het schooltje in de Schansbeemden,
 - Woutershof in Stamprooierbroek, eventueel tegen Nederland (Weert) een extra toegangspoort.
 - Ingang van Broekbeemd aan Wellenmolen, de Pollismolen (Itterbeekvallei), Genaderse Molen (Brelaarheide), ...

Andere interessante vertrekplaatsen zijn kerken en kapelletjes. Deze zijn meestal gemakkelijk terug te vinden. Mensen kunnen er vaak hun auto parkeren. Ook kunnen knooppunten van het fietsroutenetwerk of langskomende Grand Routes als strategisch vertrekpunt gebruikt worden. Op strategische plaatsen die niet in beheer zijn door de natuurvereniging, vb een kerk in centrum of een kapel, kan een informatiebord geplaatst worden die de wandelaars verder leidt naar een toegangspoort van het natuurgebied. De inrichting van de toegangspoort heeft dan meestal geen parkeergelegenheid nodig omdat de mensen hun auto vaak kwijt kunnen in het dorpscentrum. In de Broekbeemd in Wellen is bijvoorbeeld geen parking nodig vanwege nabijheid van het centrum.

Door de keuze van strategisch gelegen vertrekpunten, kan er een groter publiek aangesproken worden. Niet alle gebieden zijn echter geschikt om een groot publiek te trekken (Biologische kwetsbaarheid en draagkracht). Onderzoek vooraf is dus nodig (zie bundel '4.6 zonering van de gebieden').

Het materiaalgebruik moet zoveel mogelijk bestaan uit duurzame, natuurlijke materialen die terug te vinden zijn in de omgeving.

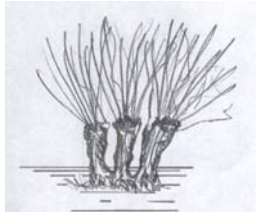
Er is gekozen om drie al dan niet geknotte eiken aan alle toegangspoorten te laten terugkomen.

Enkele voorstellen voor inrichtingsconcepten zijn op de volgende pagina terug te vinden.

5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen

5.1 Toegangspoorten

- 5.2 Andere mijmerhoekjes
- 5.3 Naar een éénduidige bebording
- 5.4 Paden
- 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
- 5.6 Overige inrichtingen

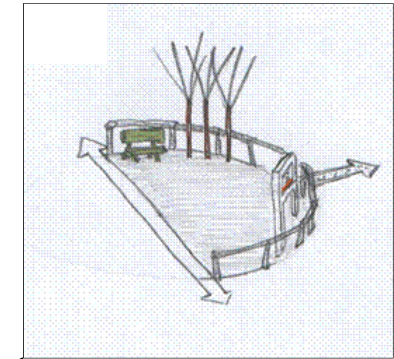
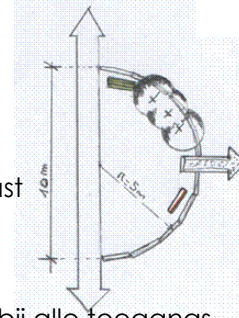
De drie (geknotte) eiken overal terug laten komen.

b. Voorgesteld concept voor toegangspoorten

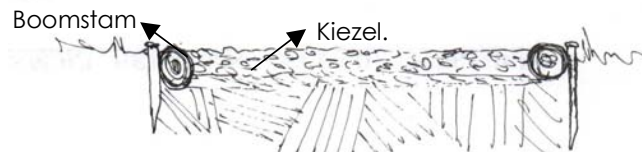
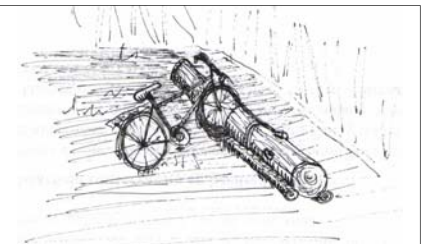
Er is gekozen voor een onderhoudsvriendelijk concept. Duurzaam, en toch zoveel mogelijk werken met natuurlijke materialen.

Waar kan, wordt een halve cirkelvorm gebruikt om een toegangspoort te vormen. Elders wordt de vorm aangepast aan de bestaande ruimte.

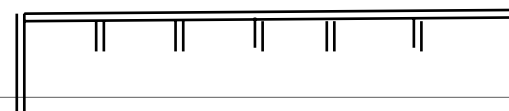
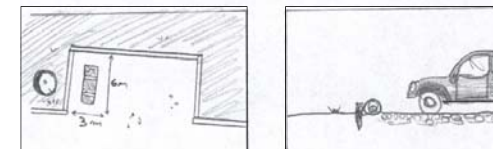
De zitbank van SLL, de drie eiken, een infobord en de fietsenstalling zijn vaste en steeds terugkerende gegevens bij alle toegangspoorten. Waar kan wordt een ruwe omheining van beheerhout gemaakt (± 1.20 m hoog). Het beginstuk van het pad kan bedekking van boomchors krijgen, afkomstig van beheerswerken.

Fietsenstalling waar je de fiets in een sleuf van een boomstam zet.

Boomstammen als boord van pad of als boord van inkom van de gebieden.

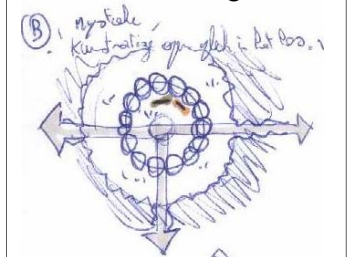
Boomstammen half in grond verwerkt als afbakenig/afboording van parking.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
 - 5.1 Toegangspoorten
 - 5.2 Andere mijmerhoekjes**
 - 5.3 Naar een éénduidige bebording
 - 5.4 Paden
 - 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
 - 5.6 Overige inrichtingen

Foto Stichting Limburgs Landschap vzw.

Boomcirkel op open plek in bos, vb in Hengelhof.

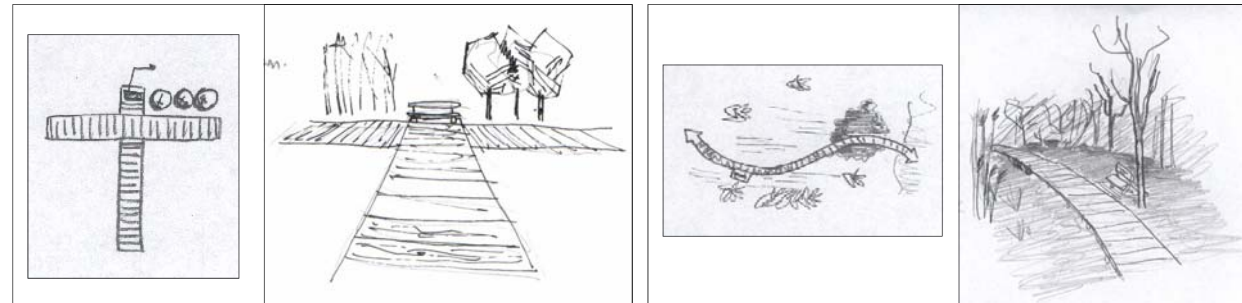
5.2. Andere mijmerhoekjes

a. Zoeken naar sfeervolle plekjes

Er kan gezocht worden naar plaatsen waar een speciale sfeer hangt. Het kan gaan om een rustig plekje met een mooi zicht, een oude boom, of er kan zelf een mystieke plek gevormd worden vb door het gebruik van boomcirkels, ... Als er een zitbank of picknicktafel bij wordt geplaatst dienen dergelijke plekken voor een rustmoment op een wandeling. Misschien worden de mensen er zich bewust van het mooie van de natuur ...

b. Zitbanken

De gekende zitbanken van SLL kunnen in alle gebieden als herkenbaar element gebruikt worden, wat ten goede komt voor de naambekendheid. Deze banken systematisch in alle gebieden laten terugkomen. Oude banken (ook van gemeente) worden door deze vervangen.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
- 5.1 Toegangspoorten
- 5.2 Andere mijmerhoekjes
- 5.3 Naar een éénduidige bebording
- 5.4 Paden
- 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
- 5.6 Overige inrichtingen

5.3. Naar een éénduidige bebording

a. Tijdelijke infoborden

Bij bepaalde beheers- en inrichtingswerkzaamheden of bij omvormingsbeheer kunnen er tijdelijke informatieborden geplaatst worden. Uitleg over het hoe en het waarom van de verschillende Beheerswerken blijkt noodzakelijk te zijn. Bezoekers verwachten nu eenmaal niet dat ze tijdens hun rustige wandeling gestoord worden door lawaaiërende graafmachines en kettingzagen of de confrontatie met plagwerken en bergen geschraapte zoden. Een duidelijk informatiebord en een stukje in de plaatselijke pers kan veel onbegrip voorkomen. Het betekent dan ook een directe communicatie met het grote publiek en de omwonenden.

Waar er grote beheerswerken starten, kan men tijdelijk een bord plaatsen, tot de werken achter de rug zijn. Bij de volgende werken wordt het bord opnieuw gebruikt. Voorbeelden van beheerswerken waar uitleg over kan gegeven worden zijn bijvoorbeeld heideherstel, aanleg van waterpartijen, kappen van exoten, onderhoudsdunningen. Adres en telefoonnummer wordt eveneens vermeld. Een tekst kan eventueel zijn:

“Hier wordt gewerkt aan een mooier Limburgs Landschap, onze excuses voor eventuele hinder. Vragen? Stichting Limburgs Landschap vzw, Dekenstr ... telnr.” (Vergelijk met borden RLKM bij werken).

Het concept moet passen in het landschapsbeeld en bij de overige bebording. Meestal wordt terecht gekozen voor een houten inkadering van het infobord.

Er wordt gekozen voor 2 A3 papieren in de kader te plaatsen. Deze moeten vlot vervangbaar zijn. Het moet een dergelijk flexibel systeem worden omdat de sponsors per project kunnen verschillen.

b. Permanente bebording

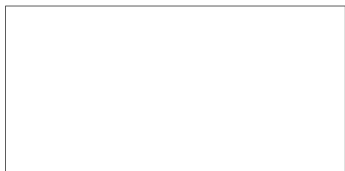
Deze dienen op een discrete manier ingeplant te worden in het landschap. Hier is er volgens mij een onderscheid te maken tussen educatieve en niet-educatieve infoborden.

1. Educatieve borden

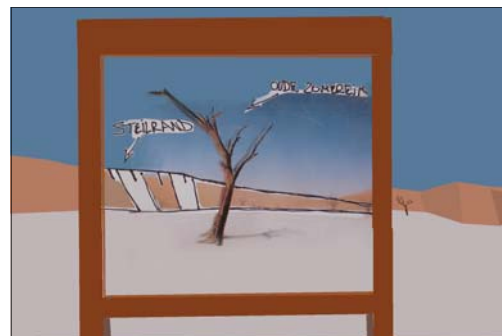
- wat inhoudelijk op de educatieve infoborden staat kan gericht zijn op:

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
- 5.1 Toegangspoorten
- 5.2 Andere mijmerhoekjes
- 5.3 Naar een éénduidige bebording
- 5.4 Paden
- 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
- 5.6 Overige inrichtingen

- een uitgestippelde wandelroute, laten zien hoeveel natuur we al beschermd hebben,
 - een bepaald thema (vb een dier dat in zijn levensfasen in verschillende biotopen leeft),
 - een verhaal (Pollismolen), de natuur- en cultuurhistorische waarde, landschapsherstel, een beheersmethode, een uitzichtpunt, een neergestort vliegtuig (de Zig), ...
 - methoden om natuur te beleven en te ontdekken, ...
 - Doelstellingen en streefbeeld van het gebied, in de vorm van een vogelperspectief.
 - Duiden op het belang van oprichten, inrichten en beheren van natuureservaten als voorwaarden om een streek aantrekkelijk en leefbaar te maken.
- Het informatiebord zou bijkomend ook een wervende functie kunnen hebben m.b.t. leden ("Wil je lid worden?", rekeningnr.)
 - De educatieve bebording kan een anderstalige samenvatting bevatten. Als wij in het buitenland een natuurgebied bezoeken, vinden we het bijna vanzelfsprekend dat de borden informatie in het Engels bevatten.
 - De locatie van de educatieve borden kan zowel aan de ingangen van de natuurgebieden met algemeen overzicht en algemene informatie, als in de natuurgebieden met specifieke informatie. Het bord aan de toegangspoort is groter als de borden in het gebied.
 - Het bord aan de toegangspoort wordt gebruikt om keuzes te maken voor de wandeling: duur van de wandeling, afstand, laarzen nodig of niet, honden toegelaten, ...
 - Symbolen zijn zeer handig om op een elegante manier informatie duidelijk te maken.
 - Er is een limiet op de hoeveelheid tekst dat een doorsnee mens gemiddeld leest op de borden. Foto's spreken meer aan, dat is nu eenmaal zo. Een goede verhouding tussen foto's, tekst en luchtige lay-out is nodig.
 - De infoborden dienen eenvormig uitgewerkt te worden. Door dezelfde houten kaders te gebruiken in de verschillende gebieden ontstaat een herkenbaarheid op streekniveau, veeleer dan op

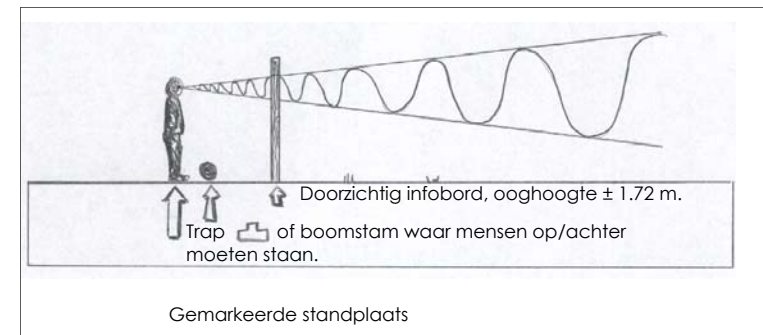

Het systeem van een doorzichtig informatiebord, waar informatie omtrent het landschap op polyester glas wordt weergegeven. Bij het werken met oriëntatiepunten is het voornamelijk een vaste standplaats en de juiste ooghoogte te verkrijgen.

beheerdersniveau. Het infoblad zelf moet uitgewerkt worden met onze 'huisstijl' (kleurgebruik, lettertype, ... overeenstemmend met folders, website, enz.)

- Per gebied moet de inhoud en de lay-out van de borden onderling ook op elkaar afgestemd.
- Een extra troef bij uniforme bebording door de standaardisering is de vereenvoudiging van het onderhoud. Op deze manier kunnen de beschadigde borden vlugger vervangen worden.
- Je hebt kennis nodig van de verschillende bestaande materialen die te vinden zijn op de markt voor infoborden. De moderne materialen kunnen tegen de natte weersomstandigheden en zijn kleurvast.
- Een leuk systeem is werken met een doorzichtig infobord uit polyester glas. Deze methode laat toe om informatie te verschaffen omtrent natuur en landschap terwijl je de werkelijkheid zelf bekijkt. Je belemmert het zicht ook niet. Voorwaarden om te slagen zijn:
 - Het heeft enkel resultaat vanuit één zichtpunt staande voor het bord,
 - Ook de grootte van de toeschouwer speelt een rol; het heeft slechts effect van op één ooghoogte.
 - Het heeft pas succes met vergezichten.

5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
- 5.1 Toegangspoorten
- 5.2 Andere mijmerhoekjes
- 5.3 Naar een éénduidige bebording
- 5.4 Paden
- 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
- 5.6 Overige inrichtingen

Voorbeeld van niet-educatief bord.

Geboden in infobord verwerkt.

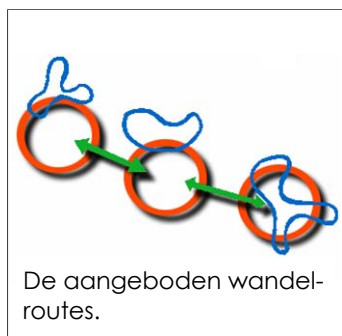
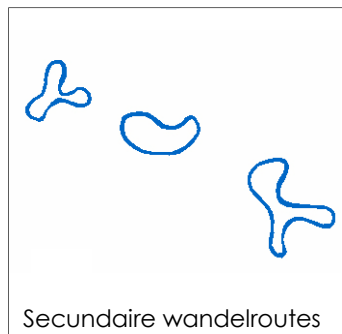
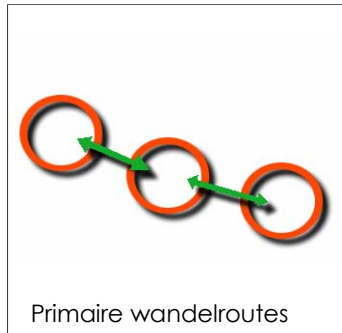
2. niet-educatieve infoborden

- Hieronder worden de gebods- en verbodsborden geplaatst.
- De verbodsborden en andere niet-educatieve infoborden moeten één uniforme lay-out krijgen.
- Indien mogelijk niet gebiedend of verbiedend optreden, maar educatief, ook qua bebording. Vaak kan het opgelost worden met sturingsmiddelen. De lage houten omheining in Bolderberg werkt bijvoorbeeld even efficiënt (efficiënter) als een verbodsbord dat de mensen niet op de heide mogen wandelen. Als een gebied niet toegankelijk is er voor zorgen dat de mensen er gewoon niet in kunnen door begeleidingsmaatregelen (zie blz. 42 in uitgebreid dossier).
- Niet alle verbodstekens zijn echter anders aan de mensen duidelijk te maken (vb. honden aan de leiband). Als de woorden afgezwakt worden, verliezen ze soms ook hun sterkte.
- De beste locatie van deze borden is aan de ingangen van het gebied, op een zichtbare plaats. Iedereen gaat via deze weg de gebieden in. Borden zoals honden aan de leiband, verboden voor fietsers/ruiters, verboden te zwemmen, geen toegang, enz. moeten aan de ingang staan, in het gebied deze borden plaatsen heeft geen nut. De symbolen kunnen zelfs op het infobord verwerkt worden. Borden zoals 'kwetsbaar gebied, niet betreden', zijn wel locatiegebonden en zullen dus in het natuurgebied komen te staan.

Een combinatie van een educatief en een niet-educatief infobord is ook mogelijk. Voorbeelden hiervan zijn borden aan de ingang met de wandelroutes waar de gebodsborden in verwerkt staan, wijzen op de gevaren (grazers, zwemmen), of een infobord over waarom het gebied niet mag betreden worden.

Permanente bebording wordt o.a. aan de hoofdingangen van de natuurgebieden geplaatst, de voornaamste vertrekpunten van de wandelingen. Het maakt onderdeel uit van de inrichtingsinfrastructuur van de 'toegangspoorten tot natuurgebieden' (punt 5.1.). Ook op strategische plaatsen aan het Domherenhuis (aan straatzijde, en eventueel bij het gebouw) en Hengelhoef bezoekerscentrum worden dergelijke borden geplaatst.

Het teveel aan permanente infoborden of de oudere borden verwijderen om uniformiteit te verkrijgen. Ook oude verkeersborden die geen functie meer hebben (vb in Bolderberg) aanvragen voor verwijdering. Opletten voor 'overbebording!!!'

5.4. Paden

De inplanting van de paden gebeurt dmv zonering (zie bundel). Eventueel worden locaties van oude historische paden onderzocht en weer hersteld.

Gradatie in wandelroutes

- Er bestaan verschillende vormen van wandelrecreatie; struinen, wandelverenigingen, zondagswandelaar, natuurliefhebber, ...
- Er kan een gradatie van wandelpaden ingevoerd worden. Eén of enkele gebieden zouden eventueel een goed ingerichte wandellus kunnen bevatten voor rolstoelgebruikers, mensen met kinderbuggy's, bejaarden die moeilijk te been zijn. In het andere extreme geval zou men in minder toegankelijke gebieden, minder druk bezochte gebieden en de meer kwetsbare natuurgebieden een 'laarzenroute' kunnen uitstippelen, waar laarzen dragen noodzakelijk is. Op deze manier wordt het gros van de recreanten op de hoofdpaden opgevangen.

:Grand routes, of verbindingen met andere wandelgebieden.

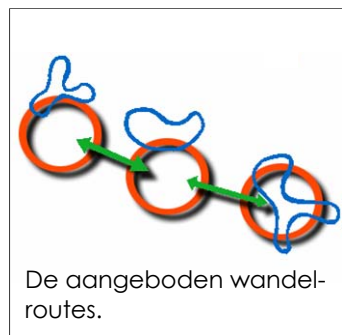
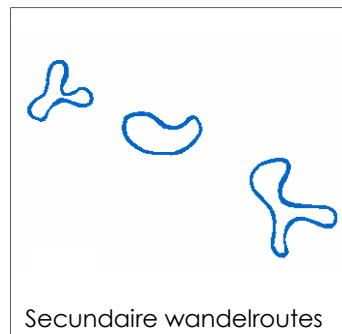
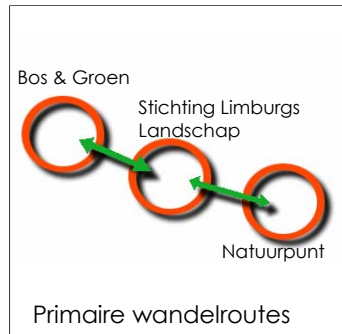

:De verschillende bewegwijzerde wandellussen in een natuurgebied met een verschillende wandelafstand. Eén lus kan ingericht worden voor kinderkoetsen/rolstoelen.

:De secundaire wandelroutes. Voor deze (laarzen)routes moet niet noodzakelijk een bewegwijzering (en kaarten) aanwezig zijn.

- Aan dit onderscheid tussen wandelpaden hangt een onderscheid tussen het type van recreant vast. Er moet dus bekeken worden welke doelgroep we willen aanspreken of bereiken (de zondagswandelaar of de natuurliefhebber, ...)
- Niet-permanente openstelling kan rust garanderen tijdens kwetsbare perioden. Aan de vertrekpunten kan het waarom van deze maatregel uitvoeriger worden toegelicht.
- Voor de gebieden waar voorzigtiger mee moet worden omgesprongen door hun kwetsbaarheid zou eventueel gekozen kunnen worden om de paden niet te bewegwijzeren.
- Jaarlijks zal het openstellingsplan geëvalueerd moeten worden; de inrichting vraagt beheer en onderhoud.

Dit systeem van wandellussen kan op verschillende niveaus gezien worden.

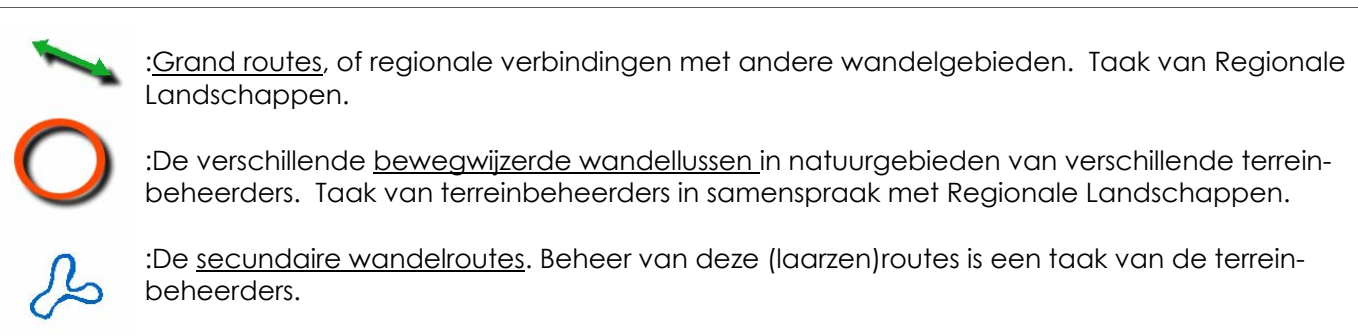
Op gebiedsniveau

Op niveau van Hengelhoef heb je bijvoorbeeld een wandellus rond het bezoekerscentrum, een tweede wandellus in het naaldbos en een derde lus rond de visvijver. Dit zijn de hier vernoemde 'bewegwijzerde' wandellussen.

Een secundaire 'laarzenroute' die op de primaire lus rond het bezoekerscentrum aantakt kan dan lopen door het vochtige broekbos (gelegen ten noorden van het bezoekerscentrum).

Op 'regionaal' niveau

Er wordt een netwerk gevormd op een hoger (zelfs regionaal) niveau. Op dit niveau zijn de Regionale Landschappen een geschikte partner; zij coördineren het project en brengen de verschillende actoren (terreinbeheerders en privé-eigenaars) samen. Ze zijn verantwoordelijk voor de regionale

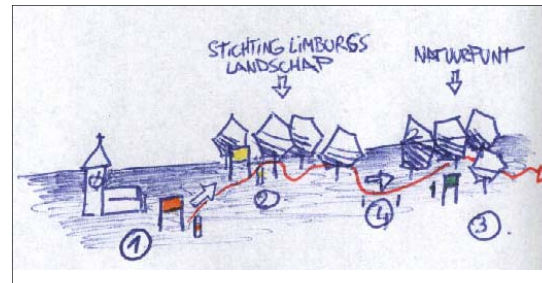
uitwerking van de netwerken, de promotie van de kenmerkende identiteit en eigenheid van de landschappen in de regio, de bebording en de bewegwijzering.

Van zodra de wandelroute een gebied van vb. AMINAL afd. Natuur, Natuurpunt of Stichting Limburgs Landschap binnen gaat wordt er duidelijk verwezen naar de desbetreffende terreinbeheerder op infoborden en bewegwijzering. Als de wandelroute de terreinen van de terreinbeheerder verlaat, stopt deze verwijzing en zijn het weer de infoborden van Regionale Landschappen. Om het wat duidelijker te maken is er een visuele voorstelling terug te vinden op de volgende pagina.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
 - 5.1 Toegangspoorten
 - 5.2 Andere mijmerhoekjes
 - 5.3 Naar een éénduidige bebording

5.4 Paden

- 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
- 5.6 Overige inrichtingen

① = Een strategisch startpunt in het dorpscentrum. Aan de kerk staat een infobord van Regionaal Landschap x met de verschillende wandelroutes die vanuit dit startpunt vertrekken. De route die start op punt 2 staat er onder meer bij. Bewegwijzering van Regionaal Landschap x richting natuurgebied van Stichting Limburgs Landschap.

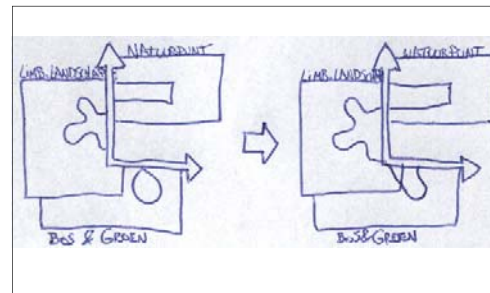
② = Ingerichte toegangspoort van Stichting Limburgs Landschap volgens toegepast concept. Op de bebording wordt duidelijk verwezen naar de natuurvereniging. Van zodra de wandelroute door het gebied van deze vereniging gaat, wordt ook dit duidelijk in de bewegwijzering (zie foto's links).

④ ; van zodra de route de terreinen van Stichting Limburgs Landschap verlaat, verdwijnt het logo weer van de paaltjes.

③ ; hetzelfde systeem wordt toegepast bij andere terreinbeherende organisaties. Inrichting volgens eigen concept, herkenbaarheid van terreinbeheerder op bebording en bewegwijzering van zodra de route de gebieden binnengaat.

Andere scenario's zijn o.a.:

- Regionaal Landschap x en SLL hebben hetzelfde startpunt (vb Woutershof); 2 borden plaatsen of 1 bord waar terreinbeheerder voldoende gekend wordt gemaakt.
- NP en SLL hebben samen één gebied in beheer; beiden werken de openstelling samen uit.

Indien er meerdere terreinbeheerders gronden tegen elkaar liggen hebben, kan er beter een grote wandellus gevormd worden i.p.v. verschillende wandellussen met verschillende bewegwijzering. Regionale Landschappen zou dan de verschillende actoren rond één tafel kunnen brengen omtrent openstelling. De terreinbeheerders zoneren het gebied, bepalen waar de routes komen enz. Regionale Landschappen zorgt voor de eenduidige bewegwijzering. Vereist een goede samenwerking.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
 - 5.1 Toegangspoorten
 - 5.2 Andere mijmerhoekjes
 - 5.3 Naar een éénduidige bebording
 - 5.4 Paden
 - 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
 - 5.6 Overige inrichtingen

Op enkele geschikte locaties kunnen doorzichtige infoborden geplaatst worden.

Een uniformisering van de borden maakt onderhoud en vervanging makkelijker.

5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering

De permanente bebording wordt onderverdeeld in educatieve en niet-educatieve bebording. Bij de **educatieve bebording** moet de grootte van de kaders, de gebruikte houtsoort en inhoudelijk de huiselijke stijl en lettertype nog nader bepaald worden, zodat vb. alle grote infoborden aan de toegangspoorten dezelfde grootte, vorm en stijl hebben.

Voor de **niet-educatieve bebording** moet een lay-out uitgewerkt worden. Op deze manier krijgen de bordjes met gegevens van Stichting Limburgs Landschap, de verbods- of gebodsbordjes aan de secundaire toegangen van de natuurgebieden, en verbodsborden in het gebied zelf een uniform en herkenbaar uitzicht (t.o.v. de verbodsborden van privé-eigenaars).

De hoeveelheid borden en bewegwijzering moet beperkt blijven.

Permanente infoborden:

Educatieve bebording

Een groot infobord ter verwelkoming bij de toegangspoorten. Standaardgrootte nader te bepalen.

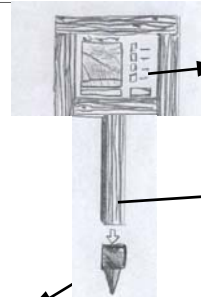
Secundaire educatieve bebording. Kleinere infoborden in het gebied zelf, bv. bij ingang begrazingsblok. Grootte nader te bepalen (2 A3's?).

Niet-educatieve bebording

Niet-educatieve bebording in een uniforme lay-out gieten.

Tijdelijke infoborden:

De grootte van 2 A3's. Systeem ontwikkelen om 2 A3-papieren in te kaderen en regelmatig te vervangen.
Eén poot i.p.v. twee. Minder werk bij verplaatsing van bord.

Met ijzeren pin in grond gevestigd.

Bewegwijzering:

Werken naar een bewegwijzering waar de terreinbeheerder duidelijk herkenbaar in is. Er wordt voorgesteld om de houten paaltjes van Regionaal Landschap Kempen en Maasland te gebruiken, waar wij een plaatje met het logo van Stichting Limburgs Landschap op aanbrengen van zodra de route een natuurgebied van ons binnen gaat.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
 - 5.1 Toegangspoorten
 - 5.2 Andere mijmerhoekjes
 - 5.3 Naar een éénduidige bebording
 - 5.4 Paden
 - 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
 - 5.6 Overige inrichtingen

Op deze manier bestaat er ook een gradatie in infoborden; grote, primaire borden aan de toegangspoorten, kleinere, secundaire borden in de gebieden zelf, en nog kleinere, tertiaire gebod- en verbodsborden.

Er is gekozen om herkenbaarheid in de natuurgebieden te verkrijgen door bepaalde inrichtingselementen overal terug te laten komen in de natuurgebieden. De zitbanken, infoborden en de drie eiken zijn voorbeelden om onze huisstijl te ontwikkelen.

Toch wordt gekozen om deels de bestaande inrichtingen van Regionale Landschappen te volgen. Zo wordt voorgesteld om dezelfde bewegwijzering en hetzelfde type van houten kader van infoborden te gebruiken i.p.v. een eigen versie te ontwikkelen. Hiervoor is gekozen omdat:

- het type bewegwijzering van Regionale Landschappen en de infoborden goed en duidelijk zijn (zij hebben ook onderzoeken verricht naar dergelijke uitrustingen);
- bepaalde delen van Limburg al bewegwijzerd zijn met dergelijke inrichtingen. Het is gemakkelijker om deze dan te volgen, zeker als de wandelroutes door natuurgebieden van verschillende terreinbeheerders gaan (zie p 13);
- we kiezen om Limburg te promoten als één geheel. Streven naar dezelfde borden over heel Limburg;
- er een herkenbaarheid op streekniveau ontstaat, veeleer dan op beheerdersniveau. Mensen leggen nog niet de link met Regionale Landschappen als ze het voorgestelde type van infobord zien;
- De huisstijl wel naar voren kan komen op inhoudelijk vlak, lay-out en kleurgebruik.

De kaders zouden in de toekomst van eigen beheerhout kunnen gemaakt worden.

Niet alle natuurgebieden hebben grote, primaire infoborden nodig aan de toegang. In kleinere of biologisch kwetsbare gebieden is een secundair bord ter informatie voldoende.

De gebods- en verbodsborden van AMINAL afd. Bos en Groen zijn de enige borden met een wetelijk kader. Hoewel deze inrichtingen niet esthetisch zijn en soms agressief overkomen, kan er toch naar gekeken worden of er geen mogelijkheid bestaat om deze borden (of de logo's) te gebruiken.

- 5. Praktische uitwerking; inrichtingsvoorstellen
 - 5.1 Toegangspoorten
 - 5.2 Andere mijmerhoekjes
 - 5.3 Naar een éénduidige bebording
 - 5.4 Paden
 - 5.5 Voorstel bebording en bewegwijzering
 - 5.6 Overige inrichtingen

Er moeten symbolen ontworpen worden voor bewegwijzering, laarzenroutes, struinnatuur, en de gekende gebods- en verbodsborden.

Ook dit derde niveau van bebording moet besproken worden met de wachters. Zij hebben het beste beeld over het nut en de nood van deze borden. Wat zijn de problemen bij openstelling in bepaalde gebieden?

5.6 Overige inrichtingen

In de toekomst krijgen de kijkhutten ook een eenvormig ontwerp.

Om meer te weten over de duurzaamheid en comfort van verschillende typen van knuppelpaden, klaphekjes en veeroosters zal er gevraagd worden naar de ervaringen van de wachters met de desbetreffende inrichtingen.

De algemene visie op de knuppelpaden, kijkhutten en klaphekjes is dat het gebruik zoveel mogelijk vermeden moet worden omwille van de onderhoudskosten. In de attractieve gebieden (vb Hengelhof) kan het wel toegepast worden.

